

GYÓGYSZERÉSZETTÖRTÉNETI KÖZLEMÉNYEK

Gyógyszerészet 54. 226-230. 2010.

Halványodó arcok: 80 éve született prof. dr. Selmeczi Béla

Erős István

Gyógyszerési pályafutása, családi indíttatás, patikai tevékenység

Selmeczi Béla gyógyszerész családból származott, édesapja köztisztviselőként álló gyógyszerész, gyógyszer-tulajdonos volt, az övé volt Szegeden a Petőfi telepi patika. A háború előtti gyógyszertárakról joggal mondta *Mágocsi-Dietz Sándor*, a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság első elnöke, hogy ezek „nemcsak a gyógyszerek elárúsító helyei, hanem sok esetben szakmai, társadalmi és egyéb kérdések megvitató helyei is voltak”. Ebben a légkörben nevelkedett, így nem véletlen, hogy a gyógyszerészi pályát választotta. Itt alakult ki szakmai szemlélete, értékrendje. Felesége, *Kolin Klára* is gyógyszerész volt. A gyógyszerészi hivatás gyakorlása a Selmeczi családban vele meg is szakadt, mert gyermekeik – *Andrea* és *Béla* – nem követték szüleiket. *Andrea* orvos, *Béla* vegyész lett.

1955-ben szerzett gyógyszerészi oklevelet. Az egyetem elvégzése után a pályakezdő fiatal házaspárnak – bár mindketten szegedi illetőségűek voltak – nem sikerült Szegeden maradni, mert a szegedi gyógyszertárak gyógyszerésszel telítettek voltak. Legfeljebb igen nagy protekcióval lehetett szegedi patikai álláshoz jutni, *Selmeczi Béla* ezzel nem rendelkezett. Öt évig dolgozott közforgalmú gyógyszertárban, Debrecenben majd Makón. Ez nagy előny volt a későbbi, egyetemi oktatói munkakörben, mivel a többi intézeti kollégának lényegesen kisebb patikai gyakorlata volt vagy rögtön a végzés után kerültek az intézetbe. *Selmeczi Béla* tévedhetetlenül meg tudta mondani egy-egy szakmai kérdésről, hogy milyen súlya van a gyakorlatban.

A közforgalmi gyógyszertári munkát 1960-ban cserélte fel az egyetemi oktató és kutató munkával,

Selmeczi Béla a Szegedi Orvostudományi Egyetem Gyógyszerésztudományi Karának oktatója volt 36 éven keresztül. 1930. április 23-án született, tehát a napokban tölténé be 80. életévét. Értéktisztelő, értékőrző szakmai életünkben fontos, hogy megemlékezzünk azokról az elődeinkről, akik jelentős eredményekkel járultak hozzá az egyetemi képzés és a gyógyszerészeti tudományok fejlesztéséhez. Selmeczi Béla ezek közé tartozott. 2004. szeptember 28.-án hunyt el.

Kedvessy György professzor ekkor hívta meg az intézetébe egy megüresedett tanársegédi állásra. Az egyetemi oktatói ranglétrának minden lépcsőfokát végigjárta: 1960-65 között tanársegéd, 1965-től 1976-ig adjunktus volt, 1976-tól 1984-ig docensként dolgozott *Kedvessy* professzor intézetében. 1984-ben kapott egyetemi tanári kinevezést, egyben tanszékvezetői megbízást. Az 1984-ben nyugalomba vonult *Kedvessy* professzor utóda lett, az intézet története során a harmadik igazgató. A tanszékvezetői tisztelet 11 évig, 1995-ig látta el, amikor is az egyetem akkori rektora váratlanul és mindenki meglepetésére nyugdíjazta. 1984 és 1990 között két cikluson át a kar dékánja volt.

Oktatói jellemvonásai

A 60-as évek elején a Gyógyszerészeti (1962-től Gyógyszertechológiai) Intézet – felépítés és munkaszervezés tekintetében – két osztályra tagolódott. A Gyógyszertechológia I. osztály a III. éves hallgatók oktatását látta el, vezetője *Kovács László* adjunktus (1961-től docens) volt. Az osztályvezető-helyettesi feladatokat *Selmeczi Béla* látta el. Ezen az osztályon 4 tanársegéd dolgozott. (A Gyógyszertechológia II. osztály munkatársai – 5 oktató – a IV. éves hallgatók receptúra oktatását végezték.)

A III. éves hallgatók gyakorlati oktatásának anyaga galenikumok előállítására és kémiai vizsgálata volt. *Kedvessy* professzor a tanszék átvétele után megszervezte a középüzemi gyógyszergyártás oktatását. A III. éves hallgatók forgószínpad-szerűen vettek részt tablettázó, injekciós és középüzemi galenusi gyakorlatokon. A tablettázó gyakorlatok irányítója *Selmeczi Béla* lett, az ő feladata volt a gyakorlatok tematikájának ösz-

1. ábra: A fiatal Selmeczi Béla, mint gyakorlatvezető a hallgatói nagylaborban, dr. Regdon Géza tanársegéd (balra) társaságában, 1962-ben

szeállítása, a gyakorlat feladatainak kidolgozása. Ehhez néhány, a gyógyszergyárakból leselejtezett, de még használható, közepes teljesítményű tablettázógép állt rendelkezésre. Selmeczi Béla és munkatársa, *Keresztes Anna* tanársegéd kreativitását dicséri, hogy érdekes gyakorlati feladatokat dolgoztak ki és folyamatosan beszerezték a tabletták vizsgálatához szükséges eszközöket és műszereket. Néhány „kísérleti” szemeszter után a tablettázó gyakorlatok anyagát jól áttekinthető gyakorlati jegyzet formájában adta a hallgatók kezébe.

Az egyetemi oktatókat két szélsőséges típus közé lehet besorolni. Az egyik szélsőség a rideg, megközelíthetetlen oktató, a másik véglet a mindenáron barátkozó, a hallgatók bizalmát minden eszközzel megszerezni törekvő szélsőség. Selmeczi Béla mindkét végletet elutasította, nem volt megközelíthetetlen, de nem volt haverkodó sem. Azt tartotta, hogy a hallgatók biológiailag és szellemileg felnőtt emberek és néhány év múlva kollégák lesznek. A hallgatóság ezért a szemléletért tisztelte és szerette, egyik legnépszerűbb gyakorlatvezetője volt az intézetnek.

Akkoriban, Selmeczi Béla tanársegédi működésének idején még nem volt szokás, hogy a hallgatók „*legjobb gyakorlatvezető*” címmel tüntessék ki azokat az oktatókat, akikről különösen sokat tanultak. Ha lett volna, akkor bizonyára több alkalommal is Selmeczi Béla nyerte volna el ezt a megtisztelő címet.

Hasznos gyakorlat volt viszont az, hogy minden csoportnak két gyakorlatvezetője volt, akik irányították, segítették és folyamatosan ellenőrizték a hallgatók munkáját. A 70-es évek elején, az ún. feladatarányos létszámnormák bevezetésével már csak egy gyakorlatvezető jutott egy-egy csoportra, amit e sorok írója pedagógiai szempontból mindenképpen hátrányosnak és károsnak tartott.

1967-ben került bevezetésre a *gyógyszerészi etika* oktatása. Az etika tárgy első előadója karunkon Selmeczi Béla lett. Ezt a megbízást nagyon komolyan vette. Sok energiát fektetett a tárgy tematikájának összeállításába, az előadásokra és szemináriumokra való felkészülésre.

Tanszékvezetőként, vizsgáztatóként humánus és igazságos volt. Előadásain pl. soha nem tartott katalógust, ezt „kis-iskolás” módszernek tekintette. A vizsgákon igyekezett jó légkört teremteni, nem tartotta sokra azokat a vizsgáztatókat, akik félelmet gerjesztettek. Jó vezetői képességekkel rendelkezett, türelem,

empátia és a határozottság egyaránt megtalálható volt a vezetői erényei között.

Kutató munka

Kutatási területe 36 éven át a tabletták és drazsék gyógyszertechnológiájának fejlesztése volt. Nagy adag szubjektivitással a tablettázást „*férfias*” témának lehetne nevezni, mely igen jól illett Selmeczi Béla kiemelt, hihetetlenül pontos, határozott egyéniségéhez. A 70-es évek közepén, amikor Kedvessy professzor – a kutatás hatékonyságának fokozására – az intézet oktatóit kutatócsoportokba szervezte (addig minden oktató önállóan dolgozott), Selmeczi Béla lett a *tablettázó „team”* vezetője, mely kezdetben három, később 5 diplomásból állt. A tablettázás folyamatának és a tabletták szerkezetének, tulajdonságainak vizsgálata a gyógyszeripar szempontjából a legfontosabb témák közé sorolandó. Nem véletlen, hogy a gyógyszeripar, a nagy hazai gyógyszergyárak, számos kutatási-fejlesztési megbízással keresték meg az intézetet. A Richter Geodeon (akkor még Kőbányai Gyógyszerárugyár) például megbízta a tablettázó csoportot valamennyi tablettája előíratainak elemzésével, kritikai értékelésével és korszerűsítésével.

Egyetemi doktori disszertációjának témája a *tabletták drazsírózása* volt. A jelen sorok írója, aki az intézetben készült valamennyi egyetemi doktori disszertációt áttanulmányozta, Selmeczi disszertációját a legjobbak egyikének tartja, a következő erények miatt. A gyógyszertechnológiai fejlesztő munka a 60-as években még zömmel tapasztalaton alapult, a kutató számos összetélt állított elő és vizsgált. Ezek közül választotta ki a legjobbat, minden komoly elméleti megfontolás nélkül. Selmeczi Béla a disszertációjában

először megalkotta a jelenség – a drázsémagok és a bevonó folyadék kölcsönhatása – fizikai kémiai modelljét, lefektetve azt, hogy a folyadék nedvesítő hatása a folyadékok felületi feszültségétől, a magokhoz való adhéziója pedig a folyadék (makromolekulás oldat + szirup) viszkozitása által determinált. Az összetételeket szisztematikusan változtatva megkereste az optimális felületi feszültséget és az optimális viszkozitást. Szellemes, félkvantitatív módszert dolgozott ki az adhézió mérésére. Hazai technológusok közül ő foglalkozott először a cukormentes drázsírozással. A cukorral bevont drázsék ugyanis – általában szülői gondatlanság miatt – több halálos kimenetelű gyermekmérgezéshez vezettek. Ezért kiemelten fontos volt a cukormentes bevonás megoldása. E témával foglalkozó publikációja, mely a *Deutsche Apotheker Zeitung* hasábjain jelent meg 1962-ben (2. ábra), ismertté tette nevét az európai szakemberek körében.

A tablettázás területén végzett kutatómunkájának két nagy fejezete van:

1. A tablettá préselés folyamatának és a préseléstől függően a tabletták textúrájának, fizikai állandóinak (pl. porozitás, nyomási szilárdság, kopási veszteség, dezintegráció) vizsgálata.
2. A közvetlen tablettapréselés megoldása alkalmas segédanyaggal és a tablettázás korszerű segédanyagainak minősítése.

Ezeket az újszerű és figyelemre méltó eredményeit kandidátusi értekezésében (*A tabletták szerkezetét és fizikai sajátságait, valamint a drázsébevonat kialakulását befolyásoló tényezők tanulmányozása*, 1975.) foglalta össze.

Szerencsésen katalizálta a szerkezetvizsgálatot, hogy egyik fiatal munkatársa, *Hódi Klára* elsajátította az elektronmikroszkópos preparátum-készítést és az elektronmikroszkópos felvételek értékelését; e terület nemzetközi rangú szakembere lett. Egy másik fiatal munkatársa, *Takácsy Imre* pedig olyan egyszerű és pontos porozitás vizsgáló módszert dolgozott ki, amely nem igényelt drága, akkor beszerezhetetlen nagyműszert.

E téma kapcsán szólni kell tudományos utánpótlást nevelő munkájáról. Sok kiváló diákkörös hallgatót gyűjtött maga köré, *Szima Aranka*, *Somogyi Judit*, *Pelle Márta*, *Lénárd Gyula*, *Mozsgay Katalin*, *Lipták Margit*, *Rápó Jolán* nevét kell megemlítenem. Fiatal munkatársai – *Hódi Klára*, *Garamvölgyiné Horváth Mária*, *Szabóné Révész Piroška*, *Miseta Mária*, ifj. *Kása Péter* az ő irányításával váltak e terület jó nevű, ismert szakembereivé.

Élen járt külföldi kapcsolatok szervezésében is. Kiváló együttműködést szervezett a Hallei Martin Luther Egyetem Gyógyszertechnológiai Intézetével, a *Moldenhauer* és *Kala* professzorok irányítása alatt működő tudományos műhellyel. Ezen kooperáció eredményeit 20-nál több közös dolgozat tartalmazza. Az Oslói Egyetemen eltöltött négyhónapos tanulmányútjának eredményeit 4 közleményben foglalta össze. Kapcsolat

2. ábra Kedvessy György és Selmeçzi Béla cukormentes drázsírozással foglalkozó közleménye különnyomatának első oldala

fűzte a Moszkvai Össz-szövetségi Gyógyszerkutató Intézethez is.

Pályafutása során 216 közleménye jelent meg. Ezek zöme kísérletes munka volt és tekintélyes külföldi szaklapok közölték. A tablettázó csoport publikált hazai szakfolyóiratokban is, hogy a hazai szakemberekhez is eljussanak a kutatások eredményei. Selmeçzi több, ún. továbbképző dolgozatot is publikált, melyek egy-egy szakterület fontosabb kutatási eredményeit szintetizálták és – ahogy a nevük is mutatja – a pályán működő gyakorló gyógyszerészek továbbképzését, ismereteik bővítését szolgálták. Akkor még nem volt jelszó az élethosszig tartó tanulás, így Selmeçzi és kutatócsoportja ezen a területen is komoly érdemeket szerzett.

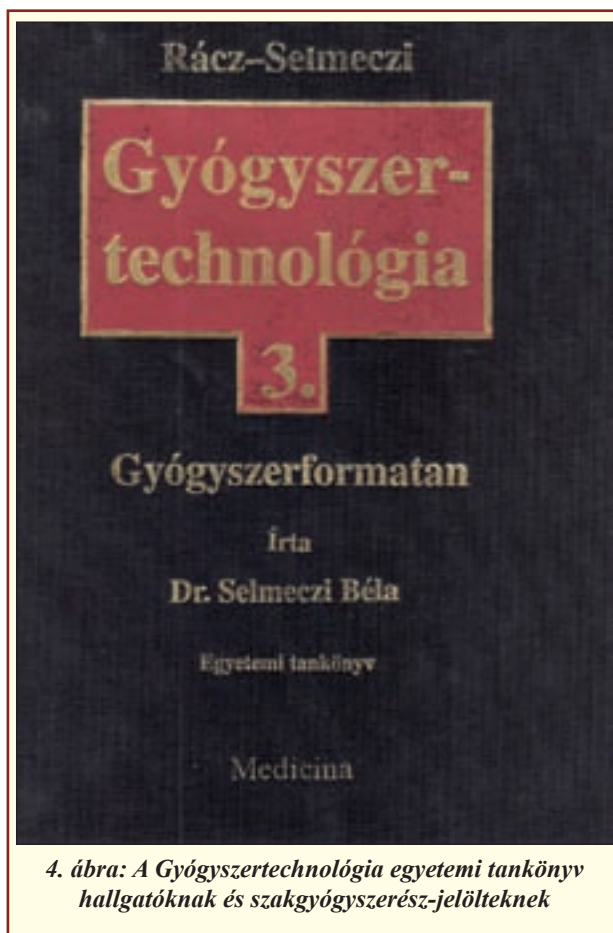
Tankönyvek, kézikönyvek, monográfiák Selmeçzi Béla tollából

A tudományos kutatás értékmérő számainak sorából érthetetlen módon hiányzik a tankönyvek és monográfiák szerzőinek elismerése. Azt mindenki tudja, hogy egy színvonalas monográfia összeállításához legalább annyi energia, szorgalom és kreativitás kell, mint egy tucat impakt faktoros közlemény előállításához. A tankönyvhöz, ezen felül, még jó pedagógiai érzék is kívánatik. Valószínű, hogy az elismerés hiánya miatt vállalhatnak olyan kevesen monográfia, illetve tankönyv, kézikönyv írására. Selmeçzi Béla ezen a területen is kivételnek számít. Három monográfiája jelent meg:

– A tablettázás technológiája (társzerző: Kedvessy György, Medicina, 1981.),

3. ábra: Magyar nyelvű kézikönyv a tablettázásról

4. ábra: A Gyógyszer-technológia egyetemi tankönyv hallgatóknak és szakgyógyszerész-jelölteknek

– A gyógyszerkészítés segédanyagai (társszerzők: Kovács Béla és Szepesy Angéla, Gyógyszerész-továbbképzés, 1983.), valamint

– *A magnézium forrásai és jelentősége az élővilágban* (szerkesztő és az egyik fejezet szerzője).

Társzerzője volt három nagyobb lélegzetű összefoglaló dolgozatnak, melyek A Gyógyszerészeti Tudományok Aktuális Kérdései sorozatban jelentek meg:

– Farmakonok és gyógyszerkészítmények biológiai hatásának optimalizálása – *Kata Mihállyal*,

– Kolloid és heterogén diszperz rendszerbe tartozó gyógyszerformák reológiai tulajdonságai és állandósága – *Erős Istvánnal*,

– A rektális gyógyszerbevitel jelentősége napjainkban – *Regdon Gézával*.

Prof. Rácz Istvánnal, illetve a budapesti és a szegedi intézet munkatársaival közösen létrehozta a gyógyszerészeti tankönyvírás egyik legterjedelmesebb vállalkozását, a három kötetes Gyógyszer-technológia kézikönyvet. Az I-II. kötet Budapesten, Rácz professzor szerzőségével, illetve irányításával készült, a III. kötet Selmeczi Béla irányításával a szegedi tanszék munkatársai írták.

Kitüntetések, szakmai elismerések

Selmeczi Béla nem halmozta a tudományos tisztségeket, szakmai szervezetek vezető funkcióit, de amit el-

vállalt, azt igyekezett maximális igényességgel, legjobb tudása szerint ellátni. Az MGYT Gyógyszer-technológiai Szakosztályának alelnöke volt 1992-1996 között, dolgozott a SzAB Gyógyszerészeti Szakbizottságában és az MTA Gyógyszerésztudományi Szakbizottságában. Az Acta Pharmaceutica Hungarica szerkesztőbizottsági tagja volt.

Lelkiismeretes, színvonalas oktató munkájáért, tudományos eredményeiért az alábbi kitüntetések kapták: a SZOTE Kiváló Nevelője (1975), Kiváló Gyógyszerész (1980), Societas Pharmaceutica Hungarica Emlékérem (1991), MTA Nívódíj (1994).

Ami nem fért bele a fenti címszavakba, de fontos vonás Selmeczi Béla portréjához

Egyik dédelgetett terve volt, hogy a gyógyszerészek számára is kiharcolja az ún. foglalkozási doktorátust, tehát az orvoshoz, állatorvosokhoz és a jogászokhoz hasonlóan a gyógyszerészek is kapják meg a diplomával automatikusan a doktori címet. Erre több példa van, európai és dél-amerikai országok között is. Sajnos, ez a terve akkor nem sikerült, a szakma irányító testületeinek és több vezetőnek a rosszindulatán, illetve közönyén bukott el. Tudjuk, hogy a gyógyszerészek – komoly előkészítő munka, a Magyar Gyógyszerész Kamara és a Magyar Gyógyszerésztudományi Társaság vezetése erőfeszítésének gyümölcseként – 2009-

ben végül megkapták a foglalkozási doktorátust. De ennek a ténynek Selmeczi Béla már nem örülhetett.

1995-ben nyugdíjazták, ez a tény az intézetet és a szakmát is meglepte. Ekkor még alkotóereje teljében volt, sok tervét, elképzelését nem tudta valóra váltani, megkezdett munkáit befejezni.

Végezetül szólnom kell néhány szót Selmeczi Béláról, mint magánemberről. Sokoldalúan művelt egyéniség volt. Nem tartozott a közlékeny emberek csoportjába, inkább a csendes rezignáltság, zárkózottság jellemezte. Baráti körben, kollégái között gyorsan feloldódott, kedves humorú, sziporkázóan szellemes egyéni-

ség volt. Sokat olvasott és szeretett utazni. Egyik hobija a bélyeggyűjtés volt.

E sorok íróját – aki utóda lett a tanszékvezetésben – nyugdíjas éveiben gyakran megkereste. Ilyenkor rendkívül sok közös téma, emlék, élmény került elő, lényeges szakmai, oktatási és tudományos kérdésekben teljes nézet- és vélemény-azonosság volt közöttük. Ezeket a beszélgetéseket, mint szívet melegítő emlékeket őrzöm és örizni fogom.

E r ő s, I.: *Turn pale portraits... Béla Selmeczi was born eighty years ago*

Szegedi Tudományegyetem, Gyógyszertechnológiai Intézet, Szeged, Eötvös u. 6. – 6720

Semmelweis Egyetem Gyógyszerésztudományi Kar közleménye a 75, 70, 65, 60 és 50 éve végzett gyógyszerészek részére

A Semmelweis Egyetem Gyógyszerésztudományi Kara örömmel ápolja azt a hagyományt, hogy volt hallgatóinak jubileumi díszoklevelet adományoz.

Azok a gyógyszerészek, akik diplomájukat az egyetem jogelődjénél, a Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetemen, az Eötvös Loránd Tudományegyetemen, illetve a Budapesti Orvostudományi Egyetemen **1935-ben, 1940-ben, 1945-ben, 1950-ben, illetve 1960-ban** szereztek meg és szakterületükön legalább 30 évig dolgoztak, **2010. május 31-ig** a Gyógyszerésztudományi Kar Dékáni Hivatalához (1085 Budapest, Üllői út 26.) nyújthatják be kérelmüket a platina, a rubin, a vas, a gyémánt, illetve az arany díszoklevél igénylése végett.

A kérelemben kérjük feltüntetni az oklevél keltét, a diplomában szereplő nevet, rövid szakmai önéletrajzot és az értesítési címet.

Jelentkezési lap igényelhető a Dékáni Hivatalban telefonon (266-8884), levélben (a fenti címen) vagy letölthető a Kar honlapjáról (www.gytk.sote.hu).

JELENTKEZÉSI LAP

arany, gyémánt, vas, rubin és platina díszoklevél igényléséhez

Benyújtási határidő: 2010. május 31.

Név (névváltoztatás feltüntetésével):

Születési idő:

Diploma kelte:

Lakcím:

Telefonszám:

Utolsó munkahely:

Rövid szakmai önéletrajz:

.....

.....
 kérelmező aláírása